

Pippi's nieuwe kousen (**)**

Pippi Langkous, illustraties Lauren Child (7+)

Sara Van den Bossche
Universiteit Gent

Pippi Langkous verscheen in 1945 voor het eerst op het toneel van de kinderliteratuur. Ze is zonder twijfel een markante figuur, die doorheen haar lange bestaan vele uiteenlopende gedaantes aangenomen heeft. Wie in een Vlaamse of Nederlandse context aan Pippi denkt, ziet misschien in de eerste plaats de films voor zich, met een iconisch geworden Inger Nilsson in de hoofdrol, of eerder de hippie-Pippi uit de “flower power”-illustraties van Carl Hollander. Misschien denk je aan de tekenfilmversie of aan één van de vele actrices die Pippi al vertolkten op het toneel of in musicals. Pippi Langkous heeft, kortom, al meer dan eens van kousen gewisseld.

Sinds kort heeft Pippi er nog een vers paar kousen bij. Uitgeverij Ploegsma introduceert een sprankelende nieuwe editie, geïllustreerd door de Britse Lauren Child, een gelauwerde illustratrice en onder andere bekend van de boeken rond Clarice Bean en Charlie & Lola (zie <http://www.milkmonitor.com/>). Deze feestelijke uitgave markeert de zestigste verjaardag van de komst van Pippi naar Nederland en Vlaanderen. De eerste vertaling naar het Nederlands verscheen namelijk in 1952 bij uitgeverij Born.

Ook de oorspronkelijke Britse versie met de illustraties van Lauren Child was een feesteditie. Die nieuwe vertolking van Pippi Langkous kwam er naar aanleiding van het honderdjarige jubileum van Astrid Lindgrens geboortedag in 2007. Bij Oxford University Press kwam toen een nieuwe vertaling uit, waarin overigens enkel het eerste boek over Pippi verwerkt werd, van de hand van gerenommeerd vertaalster Tiina Nunnally, met de tekeningen van Child.

De meeste van Lauren Childs prenten bestaan uit collages en overal keren vlinderachtige figuurtjes terug, als een soort vignet of “Child-logo”. Haar stijl is erg herkenbaar, met typerende, ietwat naïef ogende figuurtjes tegen frivole patchwork-achtergronden. Childs Pippi vertoont dan ook sterke gelijkenissen met de bekende personages uit haar eigen kinderboeken.

Prentenboek met een hoek af

Qua uiterlijk is het een fris en modern boek geworden. Het voelt aan als een prentenboek, dat zich met zijn grote formaat en lettertype, grote hoeveelheid witruimte en vele illustraties perfect tot voorlezen leent. Lauren Child ging bovendien veel verder dan het louter opnieuw illustreren van het verhaal. Ze interpreteerde het personage op een verrassende en verfrissende manier, geheel in haar kenmerkende stijl. Het hele boek ademt dan ook Lauren Child.

Ze stopte Pippi in een fleurige bloemenjurk en voorzag haar van fout gecombineerde, gestreepte kousen. Met hun overwegend zwarte en bruine kleuren, refereren deze aan de oorspronkelijke kousen uit de Zweedse tekst: “På hennes långa, smala ben satt ett par långa strumpor, den ena brun och den andra svart.” [Aan haar lange, smalle benen had ze een paar lange kousen, de ene

bruin en de andere zwart.]¹ De volledig nieuwe stijl waarin Child Pippi hult, met fleurige, meisjesachtige stofjes, zou je in eerste instantie niet met dit karakter associëren. Gelukkig zijn de patronen die Child voor haar kleedjes koos voldoende “quirky” en ongewoon om bij het personage te passen.

De cover, met een gebloemde achtergrond, verradt al meteen dat deze Pippi in niets lijkt op eender welke Pippi die je eerder zag. Opvallend is dat het hoofdpersoonage hier niet even ondeugend, koket en uitdagend lijkt als op sommige andere omslagen. Daar waar ze in andere versies vrolijk op haar handen staat, haar paard moeiteloos boven haar hoofd tilt of er een doldwaas ritje op maakt, straalt haar houding hier eerder verlegenheid uit. In de tekst is er aan Pippi’s franke persoonlijkheid echter niet getornd, wat de indruk van ingetogenheid die initieel in de prenten gewekt wordt al gauw doet vergeten.

Schwung in woord en beeld²

Notoir Astrid Lindgrenkenner Vivi Edström karakteriseert de schrijfster als een ontzettend lenig persoon – zowel wat betreft fysieke soepelheid als op vlak van taalgebruik en creativiteit. In haar boek *Det svänger om Astrid* (vrij vertaald: Astrid heeft schwung) noemt ze Pippi Langkous als Lindgrens meest “swingende” personage: “Pippi Långstrump är en inkarnation av rörelse. Hon är en estradör som älskar snabba scenväxlingar. Hon förvandlar livet till ett oavslutligt spel[.]” [Pippi Langkous is een incarnatie van beweging. Ze is een entertainer die van snelle scènwissels houdt. Ze verandert het leven in een onafgebroken spel.]³

Het moet Lauren Child nagegeven worden dat ze die karakteristieke beweeglijkheid bijzonder goed weet te vangen. Met haar illustraties en haar spel met de grens tussen woord en beeld slaagt ze er in de energieke, speelse geest van Astrid Lindgren te vatten en zelfs sterker uit de verf te laten komen.

Aan de hand van haar kenmerkende collagetechniek creëert Child een illusie van beweging. Doordat verschillende lagen boven elkaar liggen, ontstaat er in de prenten als vanzelf een gevoel van diepte en structuur. Het maakt ze levendig. Daarnaast dragen ook verschillende “page turners” aan het effect bij, zoals op p. 15, waar Pippi achterwaarts uit beeld verdwijnt, of op p. 52, waar Pippi, Tommy en Annika op de rug van een (half zichtbaar) paard de pagina af rijden. Dergelijke details geven het boek visueel vaart.

Ook met behulp van compositie weet Child dynamiek te scheppen. Op pp. 58-9, waar we Pippi zien wanneer ze een kijkje gaat nemen in de klas van Tommy en Annika, schuilt er veel betekenis in de samenstelling van het beeld. Vanuit de linker benedenhoek, half verscholen achter de rand van het blad, komt ze piepen naar de leerlingen in hun banken. Haar positie benadrukt haar rol als buitenstaander die het gezag van de leerkracht ondermijnt. Ze staat letterlijk én figuurlijk buiten

¹ (Lindgren, 2001: 9).

² In 2010 schreef masterstudente Heleen Van Vlierberghe (onder mijn begeleiding) een uitstekende masterscriptie over de relatie tussen woord en beeld in deze uitgave (zie Van Vlierberghe, 2010). Ik ben haar bijzonder dankbaar voor de toestemming die ze me gaf om op haar onderzoek verder te bouwen.

³ Edström, Vivi, *Det svänger om Astrid*, Stockholm: Rabén & Sjögren, 2007.

het hele schoolgebeuren. Bovendien is Pippi groter afgebeeld en staat ze daardoor dicht bij de lezer, die ze op die manier in een samenzwering lijkt te betrekken.

Op pp. 194-5 zien we een vergelijkbaar tafereel, dat het spel “niet met je voeten aan de vloer” uitbeeldt, met opvallend sterke diagonale lijnen en uitgepuurd perspectief (dichtbij versus veraf). Daarenboven is het in dit geval duidelijk dat Pippi, die uiterst links op de pagina staat, Tommy en Annika leidt en hen op sleeptouw neemt. Dit maakt deze scène symbolisch voor de onderlinge verhouding van de drie hoofdpersonages.

Een ander goed voorbeeld van Childs weldoordachte gebruik van opbouw en perspectief is de paginabrede illustratie bij de scène waarin Pippi en Miss Elvira koorddans (pp. 120-1). De positie van de figuren, op een diagonale lijn die de bladspiegel doorkruist, in combinatie met hun grootte (Pippi kleiner en achteraan in beeld en daardoor verderaf) brengt opnieuw een gevoel van diepte teweeg.

Bovendien illustreert deze tekening de grote artistieke vrijheid die Child nam in het origineel verweven van woord en beeld. De koord waarop Pippi en Miss Elvira dansen, bestaat namelijk uit zinnen uit de tekst. Dergelijke ingrepen komen doorheen het hele boek voor, zoals wanneer Pippi achterstevoren loopt en het woord ook daadwerkelijk achterwaarts gespeld wordt (p. 15). Verder geven ook zinnen in de vorm van een klappende zweep (p. 114), waterstralen uit een gieter (p. 147), treden van een trap (p. 149) en in de stralen van een zaklantaarn (p. 136) blijk van Childs gevoel voor beweeglijkheid.

Enkele van haar spitsvondigheden zijn echter gesneuveld in deze Nederlandstalige editie. In de Britse versie wordt de Duitse tongval van de circusdirecteur bijvoorbeeld weergegeven door middel van gotisch schrift in de lopende tekst. Dat deze en andere ingenieuze typografische elementen die Child aanbracht, zoals vette tekst of afwijkende lettertypes en -groottes, niet overgenomen werden, was een bewuste keuze van uitgeverij Ploegsma. In een telefonisch interview geeft redacteur Susan Brooijmans aan dat deze ingrepen niet bij het concept van een voorleesboek passen. Ze vormen geen toegevoegde waarde en verstoren het voorlezen.

Bovendien bracht de praktische uitvoering ervan problemen met zich mee, aangezien de Engelse en Nederlandse tekst niet gelijk lopen. Toch is het jammer dat sommige leuke details zo verdwijnen.

Voetstuk

De uitdaging om een alom gekende figuur als Pippi Langkous opnieuw vorm te geven, is een heikele opdracht. De gemiddelde lezer heeft immers een archetypisch beeld van één bepaalde uitvoering van zo’n populair personage in zijn of haar hoofd en plaatst die favoriete versie van Pippi als het ware op een piédestal. En aan een voetstuk van die omvang raken, is riskant. Zoals journaliste Ann Giles het in haar recensie voor de boekenblog van The Guardian verwoordde: “Is it all right to change an institution like Pippi?”⁴ Het ligt dan ook in de lijn van de verwachtingen dat er over deze uitgave negatieve stemmen de kop zouden opsteken.

⁴ Zie <http://www.guardian.co.uk/books/booksblog/2007/oct/05/shouldpippiwearnewlongstoc>.

Vreemd genoeg zijn er erg weinig echo's van het boek terug te vinden in de Zweedse pers, een kort artikel in de nationale krant *Dagens Nyheter* niet te na gesproken. Hierin wordt gemeld dat het Astrid-jubileum in Groot-Brittannië gevierd zou worden met de nieuwe uitgave en wordt opgemerkt dat deze Pippi weliswaar "rödhårig och långstrumpad" [roodharig en "langgesokt"] is, maar, "ändå inte riktigt sig lik" [toch niet helemaal zichzelf].⁵ Ook op de officiële site www.astridlindgren.se wordt de komst van de nieuwe vertaling vermeld, maar verder wordt er met geen woord over gerept.

In het tijdschrift *Bookbird* vinden we een korte vermelding terug. Recensente Glenna Sloan stelt terecht vast dat elke nieuwe generatie een kennismaking met de onstuitbare Pippi Langkous verdient. Bovendien, vindt Sloan, doet deze mooie editie haar alle eer aan: "[the] imaginative full-colour illustrations [...] perfectly capture the free-spiritedness that caught illustrator Lauren Child's imagination when she was 8 years old."⁶

Verdere sporen van de receptie van dit boek zijn schaars en leiden naar allerhande (vooral Engelstalige) blogs van boekenliefhebbers, waar niets dan lof voor Childs vertolking van deze legendarische kinderboekenfiguur te lezen valt. Eén blogger is bijvoorbeeld van oordeel dat de nieuwe illustraties het boek naar een hoger niveau tillen:

It'd be a five-star must-read with text alone. Add to the mix illustrations from Lauren Child, [...] and it becomes a drooling, gurgling, must-own, must-share, must-get-for-everyone-you-know. The characters are packed with life, but better than that, Lauren Child plays with design, with layout, with the typesetting, and makes it just a beautiful, beautiful book to treasure.⁷

Verder valt ook nog te lezen dat "her offbeat illustrations complement the character of Pippi Longstocking, who is definitely not the type of child who colors within the lines."⁸ Het kan haast niet beter geformuleerd worden.

Opvallend is dus dat vernietigende reacties uitbleven. Naar mijn gevoel is het echter terecht dat deze feesteditie warm onthaald wordt. Het is inderdaad een boek geworden om van te houden. Een boek waarin de essentie van Pippi gevat wordt en waarin er zelfs een nieuwe speelse dimensie, een nieuwe vorm van visuele dynamiek, aan toegevoegd wordt. Een boek dat er in slaagt Pippi een ongezien nieuw imago – inclusief nieuwe kousen – aan te meten en daarmee zonder enige twijfel een eigen voetstuk verdient.

Bibliografie

Edström, V. (2007). *Det svänger om Astrid*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Lindgren, A. (2001). *Pippi Långstrump*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Sloan, G. (2008). Pippi Longstocking. *Bookbird. A Journal of International Children's Literature* 46.3, 28.

⁵ Zie <http://www.dn.se/kultur-noje/ny-pippi-till-brittiskt-astrid-jubileum>.

⁶ (Sloan, 2008: 28).

⁷ Zie http://www.thebookbag.co.uk/reviews/index.php?title=Pippi_Longstocking_by_Astrid_Lindgren.

⁸ Zie http://childrensbooks.about.com/od/middleschool/ss/pippi_2.htm.

Van Vlierberghe, H. (2010). "En bild säger mer än tusen ord"? En studie om dialogen mellan illustrationer och text i Tiina Nunnallys engelska översättning av 'Pippi Långstrump'. Gent: Universiteit Gent (Onuitgegeven masterproef).